

Vissen is pas lachen

De visser die uit liefde aan de waterkant of in zijn boot zit, is over het algemeen een vrolijke man. Zo vrolijk zelfs dat tal van visverenigingen en vis- of rondvaartboten zich de naam vrolijke visser in enigerlei vorm hebben toegeëigend. Er wordt wat gelachen met de hengel in de hand. Het is ook een ontspannende sport. Het gaat van moppen over vissers tot humoristische verhalen, nu en in het verre verleden.

In Franstalige landen was het gewoonte om op 1 april ansichtkaarten met een vis te versturen.

De naam *Vrolijke Visser* klinkt weliswaar plezierig door de alliteratie, maar het is ook opvallend hoe vaak die wordt gebruikt – ook in liederen. Er is bijvoorbeeld een straatlied met die titel uit 1840, waarin een bejaarde visser ('op vrolijke wijze') uitzingt, dat *ook al zie je 't me niet aan, het is nog niet met mij gedaan*. Hij wil het op visgebied tegen iedere jongeling opnemen, maar benadrukt dat hij het vooral voor zijn plezier doet:

Als 't dobbertje op en neer gaat, is het mijn hart dat vol vreugd slaat.

Uit de literatuur blijkt dat de visserman behalve voor vrolijk ook voor slim wordt aangezien. Dat is te zien in een sneldicht van *Constantijn Huijgens* (1596 – 1672) over een man, Tom geheten, die in de koude winteravond met zijn paard bij een herberg arriveert en ontdekt dat alle warme plaatsen bij de haard al bezet zijn. Met luide stem roept hij de waard en vraagt hem om zijn paard oesters te serveren. Als de waard naar de stal gaat met een schaal oesters, volgen de mannen bij de haard hem. Ze willen wel eens een paard oesters zien eten. De ruiter zoekt een mooi plaatsje uit bij het knapperende haardvuur en neemt de oesters over van de waard omdat het paard ze toch niet wilde:

*Geef ze dan maar hier, zei Tom, als ze hem niet smaken,
Dan zal ik wel proberen ze open te maken.*

Langdurige geschiedenis

Grappen met vis hebben in de westerse wereld een langdurige geschiedenis. In 1466, dus meer dan 550 jaar geleden, werd al geschreven over de *aprilvis* door de Franse dichter Pierre Michault. Het gaat dan om een verwijzing naar de jongeman die liefdesbrieven van anderen bezorgt. Of dat grappig is ("ik hou van je – 1 april!") is nog de vraag. De eerste echte Nederlandstalige verwijzing naar een aprilgrap met een vis is een kleine honderd jaar later van de Gentse rederijker *Eduard de Dene*, die beschrijft hoe mensen elkaar voor de gek houden op 1 april. Een van die malligheden is het op de rug plakken van een dode vis. Vanwege de ruime kledij uit die tijd, kon de vis daar wel eens lange tijd blijven hangen en dus gaan stinken. Mede daardoor is de echte vis later vervangen door een papieren vis met plakband. Over de vraag waarom die vis werd en wordt opgeplakt, bestaan vele theorieën, zoals het vieren van het begin van de lente, de vastentijd (waarin het wél is toegestaan om vis te eten), de opening van het visseizoen, enzovoorts. Ook is geopperd dat het woord *Pasen* (de passie) is verbasterd tot *poisson*, het Franse woord voor vis. Maar misschien is het wel een combinatie van al die redenen.

Fake nieuws

De traditie om met anderen de draak te steken op 1 april is wereldwijd. Van China tot Finland en van de Verenigde Staten tot Japan wordt het gevierd. Niet alleen mensen, maar ook bedrijven en media halen het grappigste in zichzelf naar boven. Maar door de huidige opkomst van *deep fake*-berichten het hele jaar door zijn de serieuze

media naar eigen zeggen er wat terughoudender in geworden – dus geen *fake* nieuws meer, zelfs niet op 1 april. Vooral in Franstalige gebieden was het in het begin van de vorige eeuw nog gewoonte om elkaar voor 1 april een ansichtkaart te sturen met daarop in een of andere vorm een vis. De teneur van grappen maken ging na verloop van tijd wel de kant op van vriendschapskaarten en nam zelfs de vorm aan van anonieme liefdesverklaringen:

Kijk eens naar deze lieflijke vis,

Die op 1 april zegt wie mijn liefste is.

Of

Met deze kaart als lief aandenken,

Wil ik u mijne harte schenken.

Wie ik ben, zal u kunnen vragen

Aan d' vis, die mijn geheim moet dragen.

Maar deze bleue amoureuze boodschappen zijn sinds de Tweede Wereldoorlog in het niet gevallen bij de vaak eveneens anonieme verklaringen van liefde die op Valentijnsdag de brievenbus in glijden. De postkaart met vis is dus al lang op zijn retour. Alleen de naam *aprilvis* en de bijbehorende fopperij is nog overgebleven, vooral bij onze zuiderburen.

Culinaire ontduikingskunst

Dat foppen zie je ook terug in de keuken van de late middeleeuwen. Daar werden op de dis van de adel en de gegoede burgerij regelmatig gerechten onherkenbaar gepresenteerd. Zo werden eiergerechten of kippenvlees in de vorm van een vis geperst en dan levensecht gekleurd. Met een beetje goede wil zie je een verband met de huidige gewoonte om vegetarische gerechten als vleesmaaltijden te serveren met een naam die ook verwijst naar het geïmiteerde vlees.

Redenen om deze fopgerechten te maken waren er vele. Zo kon men er zijn vaardigheid in de keuken mee tonen. En kip of eieren in de vorm van een vis speelde ook handig in op de door de katholieke kerk vastgestelde vastendagen waarop vlees en zuivelproducten verboden zijn.

Foppen is zo verheven tot

culinaire ontduikingskunst.

Maar ook op andere terreinen is de vis een geliefd hulpmiddel bij de spot. De schrijver Gerbrand Adriaenszoon Bredero schreef in 1613 een klucht waarin hij ene Piet tegen Aaltje laat zeggen dat de vissen het toch maar goed hebben. Hoe zo, wil Aaltje weten. *Nou, die mogen drinken wanneer ze maar willen*. Bij Brederode gaat de dranklust vaak samen met een zekere luimigheid. Het is goed te beseffen dat in die tijd het alcoholpercentage van dranken als bier en wijn aanmerkelijk lager was dan dat van nu.

Ook aan de waterkant.

Constantijn Huijgens schreef gedichten over slimme vissersmannen.

